

จดหมายข่าว

ราชบัณฑิตยสถาน

ถนนหน้าพระลาน กรุงเทพมหานคร

โทร. ๐ ๒๒๒๒ ๑๒๑๓ โทรสาร ๐ ๒๒๒๖ ๒๐๑๔, ๐ ๒๒๒๑ ๕๔๔๖, ๐ ๒๒๒๒ ๒๒๐๙, ๐ ๒๒๒๑ ๖๗๒๖

ปีที่ ๑๕

ฉบับที่ ๑๖๙

มิถุนายน ๒๕๕๘

ISSN 0857-7064

ข่าวราชบัณฑิตยสถาน

ราชบัณฑิตยสถาน จัดประชุมสภาราชบัณฑิต ครั้งที่ ๒/๒๕๕๘ เมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๕๘ เวลา ๑๓.๓๐-๑๕.๓๐ น. ณ ห้องประชุมราชบัณฑิตยสถาน โดยมีศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช นายกรัฐมนตรี และนายกสภาราชบัณฑิต เป็นประธานในการประชุม ● นางจินตนา พันธุ์พิทักษ์ ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นเลขาธิการราชบัณฑิตยสถาน ตั้งแต่วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๘ ●

ขอแสดงความเสียใจและอาลัยที่ นายปัญญา นิตยสุวรรณ ภาควิชาศิลปประเพณีจิตรศิลป์ สาขาวิชาดุริยางคกรรม สำนักศิลปกรรม ถึงแก่กรรม เมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๘ และน.อ. วิโรจน์ นุตพันธุ์ อดีตกรรมการในคณะกรรมการจัดทำอนุกรมวิธานสัตว์และคณะกรรมการบัญญัติศัพท์สัตววิทยา ของราชบัณฑิตยสถาน ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๘ ●

สรุปการบรรยายเสนอผลงานค้นคว้าและวิจัยของราชบัณฑิตและภาคีสมาชิกต่อที่ประชุมสำนัก

สำนักธรรมชาติศาสตร์และการเมือง

● วันพุธที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๘ รองศาสตราจารย์ ดร.วรวิมล ธีรวัชรินทร์ ภาควิชาศิลปประเพณีสังคมศาสตร์ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ บรรยายเรื่อง “ข้อเสนอแนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจนอกระบบ” คำว่า เศรษฐกิจนอกระบบ มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้สรุปไว้ให้สอดคล้องกับสังคมไทยว่าหมายถึง การประกอบอาชีพและธุรกิจนอกภาคการผลิตสินค้าและบริการที่สร้างงานสร้างรายได้ ซึ่งไม่ได้อยู่ภายใต้การบริหารจัดการของภาครัฐ โดยมีทั้งกิจกรรมที่ถูกกฎหมายและหลีกเลี่ยงกฎหมาย เช่น ผู้ที่ประกอบอาชีพซักรีดแท็กซี่ รถตู้โดยสาร และมีกิจกรรมที่ผิดกฎหมายซึ่งสร้างปัญหาด้านคุณธรรม อาชญากรรม และสุขภาพแก่ประชาชน เช่น ผู้ค้ายาเสพติด ผู้ค้าหวยเถื่อน ดังนั้น จึงควรมีการบริหารจัดการเศรษฐกิจนอกระบบอย่างเหมาะสมเพื่อก่อให้เกิดผลดีต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และพัฒนาให้เป็นฐานสนับสนุนเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ สร้างความเป็นธรรมกระจายโอกาสในการประกอบธุรกิจ อาชีพ โอกาสในการเข้าถึงบริการและการคุ้มครองทางสังคมและสาธารณสุขขั้นพื้นฐานของภาครัฐ ซึ่งจะส่งผลให้คุณภาพชีวิตของผู้ที่อยู่ในภาคเศรษฐกิจนอกระบบได้รับการยกระดับสูงขึ้นทัดเทียมกับผู้ที่อยู่ในภาคเศรษฐกิจในระบบ อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอที่จะทำให้กิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบที่ผิดกฎหมายหรือมีผลกระทบต่อศีลธรรมและความสงบเรียบร้อยของสังคมกลายเป็นกิจกรรมที่ถูกกฎหมายและเปิดเผยเป็นที่ยอมรับกันได้ในสังคม เช่น การเปิดบ่อนกาสิโนและการเปิดสถานบริการทางเพศอย่างถูกกฎหมาย อาจได้รับการต่อต้านอย่างรุนแรงจากชุมชนและสังคม รวมทั้งอาจเป็นบ่อเกิดของค่านิยมสังคมที่ผิด ๆ ในระยะยาว และเป็นบ่อเกิดของปัญหาอาชญากรรมและปัญหาสังคมอื่น ๆ ตามมาได้ ดังนั้นผู้กำหนดนโยบายของรัฐในเรื่อง

ดังกล่าวจะต้องพิจารณาข้อเสนอดังกล่าวด้วยความรอบคอบและระมัดระวังอย่างมาก มิควรคำนึงถึงเฉพาะผลได้ทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น

● วันพุธที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๘ รองศาสตราจารย์ ดร.สมศวรร กวียะ ภาควิชาศิลปประเพณีสังคมศาสตร์ สาขาวิชานิเทศศาสตร์ บรรยายเรื่อง “ทฤษฎีความเป็นหนึ่งเดียว” ทฤษฎีระบบต่าง ๆ ทฤษฎีสารเวลา (Infotime Theory) ทฤษฎีเอกภพ-ทวิภพ-ไตรภพ (Universe-Duoverse-Trioverse) ก่อเกิดเป็นลัทธิ (postulate) ว่า (๑) สรรพสิ่งหรือสรรพสาร จำแนกได้เป็น ๔ ประเภท คือ สารทางกายภาพ (physical information) สารทางชีวภาพ (biological information) สารทางจิตวิทยา (psychological information) และสารทางสังคม (sociological information) (๒) ทุกสารมีเวลาเป็นส่วนประกอบที่แยกไม่ได้ จึงเรียกว่า สารเวลา (infotime) (๓) การสื่อสาร (communication) คือ ความเชื่อมโยงระหว่างกัน (interconnectedness) ในแต่ละสารเวลา และระหว่างสารเวลาทุกประเภท จากลัทธิดังกล่าว ทฤษฎีความเป็นหนึ่งเดียว (Oneness Theory) จึงเสนอว่า ความจริงแล้วการสื่อสารก็คือกระบวนการสร้างสรรพความเป็นหนึ่งเดียวของสารเวลา หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการก่อเกิดและดำรงไว้ซึ่งความเป็นหนึ่งเดียวของทุกสิ่ง (everything) และทุกอย่าง (every nonthing) อาทิ ความเป็นหนึ่งเดียวของเอกภพ ความเป็นหนึ่งเดียวของพิภพ ความเป็นหนึ่งเดียวของภาษามนุษย์ ความเป็นหนึ่งเดียวของศิลปะ ความเป็นหนึ่งเดียวของศาสนา คุณค่าของทฤษฎีความเป็นหนึ่งเดียวในเชิงปฏิบัติ คือการสร้างจิตสำนึกในการทำงานร่วมกัน คุณค่าของการเรียนรู้ และคุณค่าของความรัก ควรใช้เป็นหลักในการปฏิรูปการศึกษา การปฏิรูปการบริหารองค์กร การปฏิรูปการสื่อสารมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวของโลก การสื่อสารโลก การศึกษาโลก ระบบเศรษฐกิจโลก กฎหมายโลก และเทคโนโลยีโลก ทั้งนี้

เพื่อสันติภาพและการพัฒนาที่ยั่งยืนทั่วสากล

สำนักวิทยาศาสตร์

- วันพุธที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๔๘ ศาสตราจารย์ นายแพทย์นิพนธ์ พวงวรินทร์ ราชบัณฑิต ประเภทวิทยาศาสตร์สุขภาพ สาขาวิชาแพทยศาสตร์ บรรยายเรื่อง “การรณรงค์ป้องกันโรคหลอดเลือดสมองในประเทศไทย” เนื่องจากในประเทศไทยมีอัตราการเป็นโรคหลอดเลือดสมอง หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า โรคอัมพฤกษ์ หรือ อัมพาต สูงขึ้นตามอายุขัยของคนไทย จึงมีการรณรงค์เพื่อป้องกันโดยให้ความรู้เกี่ยวกับโรค รวมทั้งปัจจัยเสี่ยง และวิธีการป้องกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเสี่ยง เช่น กลุ่มผู้สูบบุหรี่ ซึ่งควรมีการรณรงค์ทั่วประเทศ เพราะคนไทยยังมีความรู้เกี่ยวกับโรคนี้น้อยอยู่ และศาสตราจารย์ ดร.ปรีดา วิบูลย์สวัสดิ์ ราชบัณฑิต ประเภทวิทยาศาสตร์ประยุกต์ สาขาวิชาวิศวกรรมศาสตร์ บรรยายเรื่อง “แนวทางการพัฒนาพลังงานที่ยั่งยืนสำหรับประเทศไทย” พลังงานเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ ซึ่งประเทศไทยยังคงต้องนำเข้าพลังงานอยู่ แม้ว่าที่ผ่านมาจะมีการประหยัดพลังงานแต่ก็ยังคงขาดประสิทธิภาพในทุกภาคเศรษฐกิจ รัฐบาลจึงกำหนดนโยบายการประหยัดพลังงานให้มีประสิทธิผลมากขึ้น โดยมีเป้าหมายให้ลดอัตราส่วนการเพิ่มการใช้พลังงานต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ จาก ๑.๔ : ๑ ให้เหลือ ๑ : ๑ ภายใน พ.ศ. ๒๕๕๔ ผู้บรรยายได้เสนอแนะการจัดหาแหล่งพลังงานที่ควรเลือกใช้ เชื้อเพลิงฟอสซิลที่สะอาดและพัฒนาการใช้แหล่งพลังงานหมุนเวียนให้มากขึ้น สำหรับอุปสรรคในการพัฒนาแหล่งพลังงานที่มีอยู่สามารถขจัดได้โดยการพัฒนาบุคลากรที่เหมาะสม การวิจัยและพัฒนา การถ่ายทอดเทคโนโลยี มาตรการสนับสนุนทางการเงินและการคลัง ตลอดจนกลไกการพัฒนาที่สะอาด เป็นต้น
- วันพุธที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๔๘ ศาสตราจารย์ นายแพทย์อดุลย์ วิริยเวชกุล ราชบัณฑิต ประเภทวิทยาศาสตร์สุขภาพ สาขาวิชาแพทยศาสตร์ บรรยายเรื่อง “กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา ระดับอุดมศึกษาที่ผูกกับรายได้ในอนาคต (กรอ.)”

สำนักศิลปกรรม

- วันพฤหัสบดีที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๔๘ ศาสตราจารย์เดชา บุญค้ำ ภาควิชาศิลปกรรมศาสตร์ สาขาวิชา สถาปัตยกรรมศาสตร์ บรรยายเรื่อง “ภูมิสถาปัตยกรรม” ภูมิสถาปัตยกรรม เป็นวิชาชีพด้านการออกแบบและวางแผนกายภาพที่เป็นทั้งวิทยาศาสตร์และศิลปะเช่นเดียวกับสถาปัตยกรรมและการผังเมือง ภูมิสถาปัตยกรรมนำไปจัดวางทางศิลปะ ธรรมชาติ วิศวกรรมศาสตร์ และสังคมวิทยา มาบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการจัดผืนแผ่นดินและที่ว่างเพื่อความปลอดภัย ความผาสุกและสวัสดิภาพของมนุษย์โดยยึดหลักการพิทักษ์ผืนแผ่นดิน ขอบเขตของภูมิสถาปัตยกรรมกว้างขวางมากกว่างานออกแบบและวางแผนกายภาพสาขาอื่น ๆ ซึ่งมีตั้งแต่งานขนาดเล็กถึงขนาดใหญ่ เช่น การจัดแต่งสวนและบริเวณบ้าน งานวิเคราะห์ภูมิทัศน์ภาคและทรัพยากรและการวางแผนที่ดิน

งานผังเมืองและเคหการ งานออกแบบและวางแผนภูมิทัศน์ ทางหลวงและถนนในเมือง และรองศาสตราจารย์ ดร.จินตนา ดำรงค์เลิศ ภาควิชาศิลปกรรมศาสตร์ สาขาวิชา วารณกรรมร้อยแก้ว บรรยายเรื่อง “แลไปข้างหน้ากับศรีบูรพา” นวนิยายเรื่อง “แลไปข้างหน้า” แบ่งออกเป็น ๒ ภาค ตามวัยของตัวละครนำ ซึ่งวางเรื่องราวชีวิตของตัวละครคู่ขนานไปกับเหตุการณ์บ้านเมืองช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ มาจนถึงต้น พ.ศ. ๒๔๘๕ ในช่วงเวลานั้นมีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เพื่อให้เป็นแบบตะวันตกมากขึ้น แต่ยังคงมีความคิดความเชื่อแบบเดิมอยู่จึงทำให้เกิดความแตกต่างขึ้น เช่น ความแตกต่างของชาติกำเนิด ฐานะความเป็นอยู่ ศรีบูรพาได้ถ่ายทอดความแตกต่างเหล่านี้ผ่านตัวละคร ตลอดจนความรู้สึกนึกคิด และสิ่งที่มองเห็น ซึ่งสะท้อนให้เห็นสังคมในสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองได้เป็นอย่างดี

- วันอังคารที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๔๘ ศาสตราจารย์วิสุทธ์ บุญยกุล ราชบัณฑิต ประเภทวรรณศิลป์ สาขาวิชาต้นตภาษา บรรยายเรื่อง “ต่างผิว ต่างพันธุ์ ต่างวรรณะ” แต่เดิมเมื่อประมาณ ๑๗๕๐-๑๕๐๐ ก่อนคริสต์ศักราช อินเดียมีเพียง ๒ วรรณะ คือ วรรณะอารยันและวรรณะทาส ต่อมาชาวอารยันแบ่งกลุ่มตามสถานะและหน้าที่ออกเป็น ๓ วรรณะ คือ วรรณะพราหมณ์ วรรณะกษัตริย์ และวรรณะไวกยะ ซึ่งตามประเพณีของอินเดียวรรณะของคนจะเปลี่ยนแปลงไม่ได้ แต่ละคนมีอาชีพกำหนดไว้แล้วตามวรรณะ ทั้งนี้หลักสำคัญที่สุดคือ วรรณะอยู่ ที่การแต่งงาน ในการแต่งงานครั้งแรก ชายหญิงต้องอยู่ (หรือควรอยู่) ในวรรณะเดียวกัน การแต่งงานต่างวรรณะเป็นสิ่งต้องห้ามตามประเพณี แต่คัมภีร์กฎหมายหรือประเพณีอินเดียก็ยอมให้มีได้ตามข้อกำหนด โดยกำหนดว่าเพื่อความจำเป็น มงคล ภรรยาต้องมีวรรณะไม่สูงกว่าวรรณะของสามี และรองศาสตราจารย์ ดร.รีนฤทัย ลัจจพันธุ์ ภาควิชาศิลปกรรมศาสตร์ สาขาวิชาวารณกรรมร้อยแก้ว บรรยายเรื่อง “การสืบทอดวรรณคดีมรดกสู่วรรณกรรมสำหรับเด็กร่วมสมัย” การสืบทอดวรรณคดีมรดกของไทยหลายเรื่องมาสู่วรรณกรรมเยาวชนร่วมสมัยของไทย มีทั้งลักษณะของการสร้างซ้ำ การสร้างใหม่ การยั่วล้อของเดิม และการแปรรูป ซึ่งยืนยันแนวคิดเรื่อง “ล้มพันรอบท” ที่เชื่อว่าตัวบททุกบทจะดุดกิลินและแปรรูปตัวบทอื่น ๆ ที่มีมาก่อนหน้านั้น การศึกษาในแนวล้มพันรอบทอาจล้มล้างความเชื่อในเรื่องความคิดริเริ่มของผู้แต่ง และความมีเอกลักษณ์ของปัจเจกบุคคล แต่การศึกษาเช่นนี้พิสูจน์ให้เห็นว่าไม่มีตัวบทวรรณกรรมใดเกิดจากความว่างเปล่า สิ่งที่กำลังถึงในวรรณกรรมแต่ละชิ้นเคยถูกกล่าวถึงในวรรณกรรมชิ้นอื่น ๆ มาก่อน ในการสร้างสรรค์งานเขียนมักมาจากการอ่านวรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ ทั้งในอดีตและผลงานร่วมสมัย ดังนั้นการสืบทอดอิทธิพลจึงไม่ใช่สิ่งน่ารังเกียจ หากแต่เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมและขนบนิยามทางวรรณกรรมมีความเคลื่อนไหวเป็นพลวัตและมีชีวิตใหม่อยู่ตลอดเวลา

ผู้สนใจบทความดังกล่าวขออนุญาตค้นคว้าได้ที่ห้องสมุดราชบัณฑิตยสถาน ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

การสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง เทคนิคการสอนดนตรี

เมื่อ วันศุกร์ที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๘ สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน ได้จัดการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง **“เทคนิคการสอนดนตรี”** ณ ห้องกรุงเทพบอลรูม โรงแรมรอยัลซิติ์ โดยมี **คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ** ราชบัณฑิต ประธานสำนักศิลปกรรม เป็นประธานในงาน **ศาสตราจารย์ไชแสง คุชระวัฒนะ** ราชบัณฑิต นายชนก สาคกริก ภาควิชาดุริยางคศิลป์ และ **รองศาสตราจารย์ ดร.ธวัชชัย นาควงศ์** ภาควิชาดุริยางคศิลป์ เป็นวิทยากร **รองศาสตราจารย์ ดร.ณัชชา โสคติยานุรักษ์** ภาควิชาดุริยางคศิลป์ เป็นพิธีกร สรุปสาระสำคัญของการสัมมนาได้ดังนี้

ศาสตราจารย์ไชแสง คุชระวัฒนะ : ลักษณะการสอนดนตรีโดยทั่วไป

การเรียนดนตรีมีความคล้ายคลึงกับการเรียนภาษาที่ต้องใช้เวลาเรียนนานโดยการซึมซับไปเรื่อย ๆ ในทางการแพทย์พิสูจน์แล้วว่าดนตรีมีใช้มีประโยชน์เพียงมีพลังบำบัดอาการโรคทางจิตเวชศาสตร์เท่านั้น แต่ดนตรียังมีประโยชน์ต่อมารดาและทารกในครรภ์อีกด้วย วิทยากรได้แสดงให้เห็นถึงการเรียนรู้นดนตรีในวัยต่าง ๆ ดังนี้

๑. การเรียนรู้นดนตรีของทารกในครรภ์

เดิมการศึกษาพบว่าวัยเด็กเป็นวัยที่ดีที่สุดในการเรียนดนตรี แต่ปัจจุบันการค้นคว้าและวิจัยทางการแพทย์ยืนยันว่าทารกในครรภ์ (unborn child) ก็สามารถรับฟังเสียงดนตรีได้ ซึ่งเมื่อทารกคลอดออกมาและเจริญเติบโต ทารกก็จะมีความรู้สึกละเอียดอ่อนต่อดนตรี ทารกบางคนอาจมีพัฒนาการด้านสมองจนกลายเป็น Wunderkind [ภาษาเยอรมัน แปลว่า เด็ก (ที่มีความฉลาดอย่างน่าอัศจรรย์)] ซึ่งเรื่องนี้ แพทย์หญิงนิชรา เรืองดารกานนท์ ได้ให้ความเห็นพอสรุปได้ว่า หากทารกได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าตั้งแต่วัยอยู่ในครรภ์มารดา ก็จะช่วยให้พัฒนาการดีขึ้นในช่วงต่อมา ซึ่งการฟังดนตรีถือเป็นสิ่งเร้าที่ช่วยให้เกิดความสุข ให้ความรู้สึกผ่อนคลาย มีความสุข และมีสมาธิ

๒. การเรียนรู้นดนตรีของเด็กเล็ก

เด็กที่มีพ่อแม่เป็นนักดนตรีมักเป็นนักดนตรีตามพ่อแม่ ซึ่งบางคนอาจเก่งกว่าพ่อแม่ บางคนพ่อแม่ไม่ได้เป็นนักดนตรีแต่ก็สนับสนุนให้ไปเรียนดนตรีกับครูสอนดนตรีที่มีชื่อเสียง จนกลายเป็นนักดนตรีที่มีชื่อเสียงได้เช่นกัน จากนั้นได้ยกตัวอย่างนักประพันธ์เพลงผู้ยิ่งใหญ่ เช่น โยฮันน์ เซบาสเตียน บาค (Johann Sebastian Bach) วอลฟกัง อามาเดอุส โมซาร์ท (Wolfgang Amadeus Mozart) ลุดวิก ฟาน เบโทเฟน (Ludwig van Beethoven) อันโตนิโน ดวอร์ซาค (Antonin Dvořák)

๓. การเรียนรู้นดนตรีของเด็กและเยาวชน

วิทยากรได้อธิบายถึงวิธีการเรียนดนตรีของชาวยุโรปสมัยก่อน โดยแบ่งเป็นสมัยต่าง ๆ ดังนี้
ในสมัยกลางไม่มีโรงเรียน เด็กจึงต้องเรียนตามวัดในระบบ “ลูกมือฝึกหัดงาน” (apprenticeship) เด็กที่ได้รับการคัด

เลือกก็ต้องฝึกเป็นนักร้องในโบสถ์ด้วย จนเมื่อเด็กโตขึ้น เสียงเริ่มแตกก็จะถูกคัดออกจากการเป็นนักร้องในโบสถ์ แล้วหาเด็กเล็ก ๆ มาแทน ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งหากมีแววในด้านดนตรี พระก็จะฝึกให้เล่นเครื่องดนตรี ซึ่งในขณะนั้นเด็กเริ่มเป็นหนุ่มมีปอดที่พัฒนาใหญ่และแข็งแรงขึ้น พระก็จะฝึกให้เล่นเครื่องเป่าประเภทแตรเพื่อเข้าประจำวงกลุ่มแตรที่เรียกว่า “BRASS CHOIR” สำหรับบรรเลงเพลงศาสนาประเภทแอนติโฟน (Antiphon Music) ส่วนเด็กที่มีทักษะทางดนตรีสูง ก็จะถูกฝึกให้เล่นออร์แกนอันถือว่าเป็นเครื่องดนตรีสำคัญที่สุดในโบสถ์ต่อไป

ต่อมาในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance) ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ จึงมีการจัดตั้งสถานฝึกอาชีพให้แก่เด็กกำพร้าและผู้ยากไร้ในอิตาลี เรียกเป็นภาษาอิตาลีว่า Conservatorio (คำนี้มาจากภาษาอิตาลี “conservati” แปลว่า เด็กกำพร้า) ซึ่งนอกจากฝึกอาชีพแล้วยังมีการสอนดนตรีด้วย ต่อมามิใช่เพียงเด็กกำพร้าและคนจนสมัครเข้าเรียนเท่านั้น แต่คนรวยก็นิยมส่งลูกมาเรียนดนตรีด้วย จึงมีการจัดตั้ง Conservatorio อีกหลายแห่ง

หลังจากนั้นได้มีการก่อตั้งสถาบันการสอนดนตรี เช่น ที่กรุงปราก กรุงเวียนนา สถาบัน Leipzig Konser-vatorium ในเยอรมนี The Royal Academy of Music และ The Royal College of Music ในประเทศอังกฤษ เป็นต้น และปัจจุบันมีการเรียนการสอนดนตรีในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยของประเทศต่าง ๆ มากมาย ซึ่งสถาบันหลายแห่งสอนดนตรีจนถึงระดับปริญญาเอก

ในตอนท้ายวิทยากรได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการเรียนการสอนดนตรี ดังนี้

๑. คำนึงถึงความสำคัญของการพัฒนาและการอนุรักษ์การสอนดนตรีควบคู่กันไป โดยวิทยากรได้ฉายาไลต์ของวงดนตรี 12 Girls Band ของประเทศจีน ซึ่งเป็นวงดนตรีที่เป็นตัวอย่างของการพัฒนาและการอนุรักษ์ควบคู่กันไป
๒. เพิ่มความมีวินัยในการเรียนดนตรีซึ่งจะนำไปสู่การมีวินัยในชีวิต
๓. ส่งเสริมความรู้ด้านดนตรีอยู่ตลอดเวลา

นายชนก สาคกริก : คุณสมบัติของผู้เรียนดนตรีและการถ่ายทอด

ความสำเร็จของนักดนตรีมิได้ขึ้นอยู่กับความสามารถส่วนตัวหรือฝีมือในการบรรเลงดนตรีแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่น ๆ และปัจจัยอีกหลายประการ เช่น บุคลิกภาพของนักดนตรี ความมีมนุษยสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น ความรู้ควมไม่ควม และการรู้กาลเทศะ วิชาดนตรีจึงมีขอบเขตการเรียนรู้ที่กว้างขวางลึกซึ้งมากกว่าที่คนทั่วไปเข้าใจ

ในปัจจุบันการสอนดนตรีต้องมีเทคนิคสำคัญ ประกอบด้วย การมีปรัชญาที่ดีที่ถูกต้อง และมีเทคโนโลยีที่มีคุณภาพช่วยเสริม หลวงประดิษฐไพเราะ คือต้นแบบของผู้ที่เปี่ยมไปด้วยปรัชญาด้านดนตรีอย่างครบถ้วน หลวงประดิษฐไพเราะได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถยอดเยี่ยม ๓ ประการ คือ

๑. เป็นนักดนตรีที่มีฝีมือยอดเยี่ยมในยุคสมัยของท่าน (รัชกาลที่ ๖-๗)

๒. เป็นผู้แต่งเพลงอันไพเราะไว้มากมายจนได้รับราชทินนามว่า “ประดิษฐไพเราะ”

๓. เป็นครูที่มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ได้อย่างดีเยี่ยม และเป็นที่เคารพรักของบรรดาศิษย์อย่างยิ่ง คุณลักษณะดีเยี่ยมทั้ง ๓ ประการ เกิดจากพรสวรรค์ และแนวความรู้ที่ท่านได้ฝึกปฏิบัติ อันเป็นที่มาของเคล็ดลับหรือเทคนิค ๑๔ ประการ ในการฝึกฝนให้เป็นนักดนตรีที่มีความสามารถ แบ่งเป็น ๔ ขั้นตอน ได้แก่

- ขั้นตอนที่ ๑ เรียกว่า “เตรียมให้ครบ ๓ ดี”
- ขั้นตอนที่ ๒ เรียกว่า “รู้จักฟังเสียง ๕ ชนิด”
- ขั้นตอนที่ ๓ เรียกว่า “ฝึกความแม่นยำ ๕ ประการ”
- ขั้นตอนที่ ๔ เรียกว่า “เรียนรู้มนต์เพลง ๕ ข้อ”

๑. เตรียมให้ครบ ๓ ดี

หลวงประดิษฐไพเราะกล่าวไว้ว่า การที่จะบรรเลงดนตรีให้ไพเราะประทับใจผู้ฟัง ต้องมีองค์ประกอบเบื้องต้น ๓ ประการ คือ

๑.๑ *เครื่องดนตรีที่บรรเลงมีคุณภาพดี* สิ่งสำคัญที่ควรคำนึงคือ “เสียง” ของเครื่องดนตรีว่ามีความไพเราะหรือไม่ หากไม่รู้จักขอให้ครูหรือผู้ชำนาญในการบรรเลงเครื่องดนตรีชนิดนั้นช่วยแนะนำ

๑.๒ *ฝีมือของผู้บรรเลงดี* ผู้เรียนต้องเอาใจใส่ในการเรียนและขยันฝึกซ้อมอย่างสม่ำเสมอ โดยยึดหลัก “อิทธิบาท ๔” คือมี ฉันทะ (พอใจในวิชาที่เรียน) วิริยะ (ขยันฝึกซ้อม) จิตตะ (เอาใจใส่ในการเรียน) และวิมังสา (หมั่นแก้ไขข้อบกพร่อง)

๑.๓ *ได้ครูดี* ผู้เรียนต้องแสวงหาความรู้จากครูที่มีความสามารถในการสอนดนตรี และเป็นครูที่มีความดี มีเมตตาธรรม มีองค์คุณของความเป็นครูอยู่อย่างครบถ้วน

๒. รู้จักฟังเสียง ๕ ชนิด

นักดนตรีที่สามารถบรรเลงดนตรีได้นั้นจำเป็นต้องมีสมาธิตั้งมั่นและสามารถอดทนกับเสียงรบกวนต่าง ๆ ในขณะบรรเลงได้ นอกจากนี้ยังต้องมีความชำนาญในเสียง ๕ ชนิด ได้แก่

๒.๑ *เสียงในใจ* เป็นเสียงที่ไม่ปรากฏรูปลักษณะ คือไม่มีใครได้ยินนอกจากเจ้าของเสียงเอง เป็นเสียงที่อยู่ภายในใจ

๒.๒ *เสียงที่เรอบรรเลง* เป็นเสียงที่ปรากฏรูปลักษณะ ออกมาภายนอกเพราะเกิดจากการบรรเลงของตนเอง และผู้อื่นก็สามารถได้ยินเสียงนี้ด้วย หากนักดนตรีสามารถควบคุมบังคับเสียงที่ ๑ และที่ ๒ ให้สัมพันธ์กันได้อย่างดีแล้ว ถือว่าเป็นความสำเร็จขั้นต้นของการเป็นนักดนตรี

๒.๓ *เสียงที่ผู้อื่นบรรเลง* เป็นเสียงที่ผู้อื่นบรรเลงดนตรีร่วมกับเราซึ่งเราไม่อาจควบคุมได้ หากเรารู้จักฟังเสียงที่ ๓ และพยายามควบคุมบังคับเสียงที่ ๑ และที่ ๒ ให้สัมพันธ์กันทั้งหมดเป็นอย่างดี คือสามารถบรรเลงร่วมกับผู้อื่นได้อย่างประสานกลมกลืนดี

๒.๔ *เสียงที่เกี่ยวข้องกับการบรรเลง* เป็นเสียงที่เกี่ยวข้องกับการบรรเลงดนตรีของเราโดยตรง เช่น เสียงเครื่องกำกับจังหวะพวก ฉิ่ง กรับ กลอง เสียงตบมือ เสียงเคาะจังหวะ

เสียงของครูผู้ควบคุมวง นักดนตรีจำเป็นต้องฟังเสียงที่ ๔ และบรรเลงให้มีความสัมพันธ์กับเสียงประเภทนี้

๒.๕ *เสียงที่ไม่เกี่ยวข้องกับการบรรเลง* อาจเป็นเสียงดนตรีหรือเสียงอื่น ๆ ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการบรรเลงดนตรี เช่นเสียงบรรเลงเพลงอื่น ๆ เสียงนก เสียงรถยนต์ ซึ่งนักดนตรีจะต้องรู้จักฟัง โดยการใช้สมาธิ อย่าไปสนใจหรือรู้สึกรำคาญกับเสียงเหล่านี้

๓. ฝึกความแม่นยำ ๕ ประการ

นักดนตรีต้องฝึกให้มีความแม่นยำ ๕ ประการ ได้แก่

๓.๑ *แม่นยำตา* คือการมีสายตาเฉียบคม โดยการฝึกสายตาให้สามารถมองเห็นได้อย่างว่องไว

๓.๒ *แม่นยำหู* คือโสตประสาทแม่นยำว่องไว มีความสามารถในการฟังเสียงได้อย่างถูกต้องแม่นยำ

๓.๓ *แม่นยำมือ* คือบรรเลงไม่ผิดพลาด มีความคล่องแคล่วในการใช้อวัยวะส่วนต่าง ๆ บรรเลงเครื่องดนตรีได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ นอกจากนี้ยังต้องสามารถบรรเลงดนตรีโดยไม่ต้องอาศัยสายตา

๓.๔ *แม่นยำใจ* คือสามารถจดจำทำนองเพลงได้ขึ้นใจ ครบถ้วนถูกต้อง รวมถึงมีสมาธิและสามารถกำหนดรู้ข้อที่ควรปฏิบัติในการบรรเลงได้เป็นอย่างดีด้วย

๓.๕ *แม่นยำปาก* คือสามารถสั่งสอนความรู้ให้แก่ผู้อื่นได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ คุณสมบัติข้อนี้เป็นข้อสำคัญสำหรับผู้ที่จะเป็นครูดนตรีที่ดี

๔. เรียนรู้มนต์เพลง ๕ ประการ

เป็นการเรียนรู้องค์ประกอบ ๕ ประการของความไพเราะ คือสิ่งที่ทำให้ผู้ฟังรู้สึกที่เราบรรเลงได้ไพเราะประทับใจ ประกอบด้วย

๔.๑ *บุคลิกภาพดี* นักดนตรีที่ดีต้องมีบุคลิกภาพสง่างาม มีกิริยามารยาทนุ่มนวล มีความมั่นใจในตนเอง คุณสมบัติดังกล่าวจะสามารถโน้มน้าวให้ผู้ฟังชื่นชมและเชื่อมั่นในฝีมือการบรรเลงแม้เพียงแค่เริ่มต้น

๔.๒ *มีความแม่นยำ* คือความแม่นยำในความทรงจำและการบรรเลง

๔.๓ *เป็นนายของเสียง* นักดนตรีที่สามารถบังคับเสียงหนักเบาได้ชัดเจนตั้งใจจะบรรเลงเพลงได้ไพเราะประทับใจผู้ฟังมากกว่าผู้ที่บรรเลงเพลงด้วยน้ำหนักเสียงเพียงเสียงเดียว

๔.๔ *เป็นนายของจังหวะ* นักดนตรีที่สามารถบรรเลงได้ทั้งจังหวะช้าและเร็วจะไพเราะน่าฟังกว่าเพลงที่บรรเลงในแนวเดียว

๔.๕ *มีเมตตาพรายในการบรรเลง* นักดนตรีจะต้องรู้จักวิธีบรรเลงให้เหมาะสมกับท่วงทำนองเพลงและเอกลักษณ์ของเสียงเครื่องดนตรีแต่ละชิ้น ภาษาของนักดนตรีไทยเรียกว่า “ทางดี” ทางเพลงเป็นเรื่องละเอียดซับซ้อนและขึ้นอยู่กับรสนิยมของแต่ละคน นักดนตรีจึงต้องพิจารณาผู้ฟังว่าเป็นผู้ฟังประเภทใด ชอบฟังเพลงแนวไหน แล้วจึงบรรเลงเพลงในแนวที่ผู้ฟังชอบ จึงจะเกิดความประทับใจ

นอกจากคุณสมบัติทั้ง ๑๔ ประการแล้ว นักดนตรีที่ดีจะต้องมีความขยัน มีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อพัฒนาตนให้เป็นคน

ตีความคู่ไปกับการเป็นนักดนตรีที่ดีด้วย

ในด้านเทคโนโลยีของการสอนดนตรีนั้น วิทยากรได้นำตัวอย่างของเทคโนโลยีด้านการสอนดนตรีมาเสนอในนามของ “ซอฟต์แวร์ ประดิษฐ์ไพเราะ” ซึ่งเป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่สามารถแสดงภาพตัวโน้ตดนตรีไทย พร้อมทั้งเสียงดนตรีให้ปรากฏบนจอคอมพิวเตอร์ได้อย่างสมจริง ซอฟต์แวร์ดังกล่าวยังมีศักยภาพอีกหลายด้าน เช่น เลือกกำหนดความเร็วในการบรรเลงได้ สามารถแสดงตัวโน้ตได้ทั้งระบบโน้ตตัวเลขและโน้ตตัวอักษร

นอกจากนี้ยังมีซอฟต์แวร์อื่น ๆ อีก เช่น ซอฟต์แวร์ฝึกตีพิมพ์ด้วยระบบโปรแกรมวินโดวส์ (พีดีพีเอ) เป็นโปรแกรมกราฟิกซึ่งแสดงภาพพิมพ์ เสียงพิมพ์ และตำแหน่งการตีสายพิมพ์ (โปรแกรมนี้ได้รับรางวัลที่ ๑ สาขาปรัชญา จากสภาวิจัยแห่งชาติ ในการประกวดสิ่งประดิษฐ์ปี ๒๕๓๘) ซอฟต์แวร์ฝึกตีระนาดเอกด้วยระบบโปรแกรมวินโดวส์ ซึ่งแสดงภาพการตีระนาดเอก เสียงระนาด และตำแหน่งการตีระนาด

เทคโนโลยีด้านการสอนดนตรีซึ่งเป็นผลงานของวิทยากรยังมีอีกมากมายที่น่าสนใจได้แก่

เครื่องจังหวะไทย เป็นอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถบรรเลงเสียงฉิ่งและกลองได้อย่างสมจริง ในขณะที่เดียวกันยังใช้เป็นเครื่องขยายเสียงได้ด้วย เครื่องจังหวะไทยนี้เป็นเครื่องมือที่มีขนาดเบา พกพาได้สะดวก

การสอนดนตรีไทยด้วยระบบกราฟิกคอมพิวเตอร์ เป็นการสร้างภาพกราฟิกเพื่ออธิบายบทเรียน

อุปกรณ์วิซชูปอร์ด เป็นกล่องซึ่งฝังไฟหลอดเล็ก ๆ เอาไว้ตามตำแหน่งของสายพิมพ์ โดยมีปุ่มบังคับเปิดปิดสัญญาณไฟเพื่อเป็นสัญญาณให้ผู้เรียนพิมพ์ตีสายพิมพ์ตามตำแหน่งต่าง ๆ

การสร้างเว็บไซต์ดนตรีไทย www.thaikids.com ซึ่งให้บริการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านดนตรีไทย

ในการบรรยายครั้งนี้ วิทยากรได้นำตัวอย่างซอฟต์แวร์และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ มาเสนอประกอบการบรรยาย อีกทั้งยังมีการแสดงตีพิมพ์ของ ด.ญ.พรทิว หอมเสมอ นักเรียนของมูลนิธิหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกฝนให้มีทักษะ ๑๘ ประการในการเป็นนักดนตรีที่ดี ควบคู่ไปกับการเรียนดนตรีไทยโดยมีซอฟต์แวร์ดนตรีและนวัตกรรมด้านดนตรีไทยที่มีคุณภาพเป็นอุปกรณ์ช่วยสอน

รองศาสตราจารย์ ดร.ธวัชชัย นาคवंช : การสอนดนตรีตามแบบของออร์ฟ

การสอนดนตรีตามแบบของคาร์ล ออร์ฟ (Carl Orff, ค.ศ. ๑๘๕๕-๑๙๕๒) ซึ่งเป็นนักประพันธ์เพลงและครูดนตรีชาวเยอรมันเป็นการสอนดนตรีที่เน้นจังหวะและการใช้แบบแผนซ้ำ (ostinato) โดยเริ่มต้นจากจังหวะที่อยู่ในคำพูด และก้าวไปสู่จังหวะของร่างกาย เช่น การเดิน การกระต๊อบเท้า การตบมือ ตีนิ้ว เขาได้ประดิษฐ์ระนาดขึ้นเพื่อใช้ประกอบจังหวะ โดยใช้แบบอย่างจากระนาดของแอฟริกา อินเดียเซีย รวมทั้งระนาดของไทยด้วย แต่ระนาดแบบนี้จะถอดลูกระนาดได้เพื่อทำให้สะดวกกับเด็กเล็กที่จะตีระนาดโดยสามารถถอดลูกระนาดให้เหลือลูกเดียว (โด) หรือ ๒ ลูก (ซอลกับโด) นอกจากนี้ยังได้ประดิษฐ์ระนาดที่มีขนาดและวัสดุที่แตกต่าง

กันเพื่อทำให้เกิดเสียงที่แตกต่าง เช่น ซิโลโฟน (Xylophone) เป็นระนาดที่ทำด้วยไม้ ทำให้เกิดเสียงทุ้มนุ่ม เมทัลโลโฟน (Metallophone) เป็นระนาดที่ทำด้วยโลหะ ทำให้เกิดเสียงใส และเมื่อนำระนาดที่มีขนาดต่าง ๆ กันมาบรรเลงร่วมกันก็จะทำให้เกิดความไพเราะ

วิทยากรได้สาธิตการสอนดนตรีและดนตรีไทยตามวิธีการของออร์ฟ ดังนี้

- **การสอนดนตรีตามแบบของออร์ฟ** ผู้สอนต้องเลือกเพลงที่มีแบบแผนของทำนองหรือจังหวะที่ซ้ำ ๆ ซึ่งทำให้เด็กจำได้ง่าย สอนให้เด็กร้องประกอบการทำจังหวะและท่าทาง ซึ่งวิทยากรได้ยกตัวอย่างเพลงที่มีลักษณะตามแบบของออร์ฟ เช่น เพลงช้าง เพลงรถไฟไม่ไช้รถแจ็ก เพลงพาราโดล นำเสนอให้ผู้เข้าสัมมนาได้ร่วมปฏิบัติโดยแบ่งผู้เข้าสัมมนาเป็นกลุ่ม ๆ ร่วมร้องเพลงคนละช่วงของเพลง บางส่วนร้องเป็นจังหวะ บางส่วนร้องเป็นเนื้อร้องซ้ำ ๆ หรือทำจังหวะโดยใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น ปรบมือ ตีนิ้ว กระต๊อบเท้า รวมถึงการใช้เครื่องประกอบจังหวะอื่น เช่น ลูกชัต เครื่องเขย่า และยังมีท่าทางประกอบด้วย

- **การสอนดนตรีไทยตามแบบของออร์ฟ** เนื่องจากดนตรีไทยใช้การสอนด้วยการต่อเพลง ซึ่งผู้เรียนจะต้องท่องจำเพลงให้ได้ทั้งหมด การสอนดังกล่าวจึงเป็นปัญหาใหญ่ของการสอนดนตรีไทยแก่เด็กเล็กหรือชั้นเรียนที่มีนักเรียนจำนวนมาก ทั้งนี้ไม่ใช่เป็นเพราะวิธีการต่อเพลง แต่เป็นเพราะเพลงมีความยาวมากในขณะที่เด็กเล็กมีสมาธิสั้นมาก ดังนั้นครูจะต้องจัดการสอนให้ดีและเลือกเพลงที่เหมาะสม โดยไม่ต้องกลัวว่าจะไปทำลายแบบแผนอันงดงามของดนตรีไทย ซึ่งในระยะหลังครูดนตรีเริ่มเข้าใจปัญหานี้ จึงรวบรวมเพลงไทยสั้น ๆ มาสอนนักเรียน แต่การสอนดนตรีไทยตามแบบของออร์ฟนี้ ผู้สอนสามารถเลือกตัดช่วงหนึ่งของเพลงมาทำเป็นแบบซ้ำ ๆ โดยเริ่มจากเพลงที่ง่ายไปสู่เพลงที่ซับซ้อนขึ้น (แต่ยังง่ายอยู่) แล้วบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีไทยหรือระนาดแบบออร์ฟ ซึ่งเพลงดังกล่าวอาจใช้ประกอบการรำยาว หรือการเล่นเกมก็ได้ ทั้งนี้วิทยากรได้นำเพลงไทย เช่น กราวเงาะ มอญซ่อนผ้า ระเบิดอกบัว มาเสนอให้ตัวแทนผู้เข้าสัมมนาได้ร่วมบรรเลงเพลงไทยเหล่านี้ด้วยระนาดแบบออร์ฟขนาดต่าง ๆ และเครื่องประกอบจังหวะอื่น ๆ ประกอบการรำยาว ทำท่าทาง และเล่นเกม

การสอนดนตรีนั้นควรสอนให้เด็กรู้สึกประสบความสำเร็จในการเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคาบเรียนเดียว เพราะจะทำให้เด็กรู้สึกอยากที่จะเรียนดนตรีต่อไป การสอนดนตรีแบบออร์ฟนั้นเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้เด็กรู้สึกประสบความสำเร็จในการเรียนดนตรีซึ่งเหมาะกับชั้นเรียนเด็กเล็ก ชั้นเรียนที่มีนักเรียนจำนวนมาก หรือที่มีความสามารถทางดนตรีแตกต่างกัน อีกทั้งไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการซื้อเครื่องดนตรี เพราะจังหวะหรือแบบแผนซ้ำ ๆ ที่สร้างขึ้นสามารถสร้างได้จากสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากร่างกายของเราเอง.

นางสาวกุลศิรินทร์ นาคไพจิตร

เรียบเรียง

การอภิปรายทางวิชาการ
เรื่อง ๑๐๐ ปีชาตกาลนักเขียนนวนิยายรุ่นบุกเบิกของไทย
(ศรีบูรพา, หม่อมเจ้าอากาศดำเกิง รพีพัฒน์, ดอกไม้สด, ไม้เมืองเดิม)

เมื่อ เมื่อวันอังคารที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน ได้จัดการอภิปรายทางวิชาการ เรื่อง “๑๐๐ ปีชาตกาลนักเขียนนวนิยายรุ่นบุกเบิกของไทย (ศรีบูรพา, หม่อมเจ้าอากาศดำเกิง รพีพัฒน์, ดอกไม้สด, ไม้เมืองเดิม)” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่เกียรติคุณของนักเขียนนวนิยายไทยรุ่นบุกเบิกทั้ง ๔ คน และให้เห็นถึงพัฒนาการการสร้างสรรค์นวนิยายของไทยจากอดีตสู่ปัจจุบัน ณ ห้องกรุงเทพบอลรูม

โรงแรมรอยัลซิติ้ โดยมีคุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ ราชบัณฑิตประธานสำนักศิลปกรรม เป็นประธานในงาน รองศาสตราจารย์ นฤมิตร สอดคุช รองศาสตราจารย์ ดร.เรีนฤทัย ลัจจพันธุ์ ภาควิชาสมาชิก นายจรรยาพร ปรีกษ์ประลัย และนายพิเชฐ แสงทอง เป็นผู้อภิปราย นางชมัยภร แสงกระจ่าง เป็นผู้ดำเนินการอภิปราย และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไชยิตา มณีใส ภาควิชาสมาชิก เป็นพิธีกร สรุปสาระสำคัญของการอภิปรายได้ดังนี้

รองศาสตราจารย์นฤมิตร สอดคุช : ๑๐๐ ปีศรีบูรพา ๕๐ ปี “แลไปข้างหน้า” : Road Map ประเทศไทย

ผู้อภิปรายกล่าวถึงศรีบูรพาหรือนายกุหลาบ สายประดิษฐ์ โดยมองจากผลงานเรื่อง “แลไปข้างหน้า” ซึ่งในปี ๒๕๔๔ ถือเป็นวาระครบ ๑๐๐ ปีชาตกาลของศรีบูรพาและครบ ๕๐ ปีของนวนิยายเรื่อง “แลไปข้างหน้า” ของศรีบูรพา จากการวิเคราะห์ประมวลภาพรวมของ “แลไปข้างหน้า” ทำให้ตีความได้ว่า ผู้ประพันธ์มุ่งประสงค์จะวิพากษ์สังคมไทยทั้งในระดับมหภาค คือ ภาพรวมของสังคมไทย และระดับจุลภาค คือ ภาพของปัจเจกบุคคล พร้อมทั้งนำเสนอภาพของรัฐในอุดมคติ คือ “รัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยแนวพุทธ” คือเป็นระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมและระบบสังคมแบบพุทธ และรัฐที่ดีควรเป็นรัฐที่มี “ความรู้คู่คุณธรรมและจิตสาธารณะ” ทั้งนี้คนไทยที่ศรีบูรพาต้องการเห็นและชี้ทางไว้ในฐานะเป็น “แผนที่นำทางคนไทย” คือ การได้รับการศึกษาซึ่งจะช่วยสร้างความมีเหตุผลอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ โดยมีศาสนาทำหน้าที่ช่วยเสริมสร้างจริยธรรมให้ยึดมั่นในคุณความดีและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ผู้อื่น พร้อมทั้งมีจิตใจที่เป็นประชาธิปไตย ให้ความเสมอภาคและเคารพในเพื่อนมนุษย์ และต้องมีจิตสาธารณะ คือ ร่วมร่วมมือร่วมใจมีส่วนร่วมในสังคม

ผู้อภิปรายกล่าวว่า “แลไปข้างหน้า” ของศรีบูรพา เป็นการกล่าวเรื่องในอดีต แต่มีความหมายมาสู่ปัจจุบัน และเชื่อมโยงไปถึงอนาคต เป็นการสร้าง “แผนที่นำทางประเทศไทย” คุณูปการของศรีบูรพาที่มีต่อวงวรรณกรรมไทย ไม่ได้สะท้อนเพียงว่าเป็นนักเขียนนวนิยายรุ่นบุกเบิก แต่ได้ฝาก “แลไปข้างหน้า” ให้เป็นแบบอย่างของการสร้างสรรค์วรรณกรรมที่มีคุณค่าต่อสังคมไทยในเชิงลึกอีกด้วย

รองศาสตราจารย์ ดร.เรีนฤทัย ลัจจพันธุ์ : ลักษณะสร้างสรรค์ในนวนิยายของ “ดอกไม้สด”

ผู้อภิปรายกล่าวถึงดอกไม้สด หรือ หม่อมหลวงบุปผา นิมมานเหมินท์ หนึ่งในนักเขียนผู้หญิงที่มีจำนวนน้อยในสมัยนั้น โดยมองผ่านจากผลงานทั้งหมด ทำให้เห็นถึงลักษณะสร้างสรรค์ในนวนิยายของ “ดอกไม้สด” ดังนี้

๑. เสนอแนวคิดทางสังคม

ดอกไม้สดแทรกแนวคิดทางสังคมและค่านิยมที่กำลังเปลี่ยนแปลง เช่น ในเรื่อง “สามชาย” ซึ่งดอกไม้สดเขียนในช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเพียงปีเดียว โดยให้ตัวละครในเรื่องเป็นลูกขุนนางที่เลือกประกอบอาชีพพ่อค้าแทนรับราชการ ซึ่งขัดกับค่านิยมดั้งเดิมว่า “สิบพ่อค้าไม่เท่าพระยาเลี้ยง”

นอกจากนี้คนชั้นสูงที่เรียกกันว่า “ผู้ดี” ต้องเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ และเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อพ่อค้าที่ร่ำรวยและมีสถานะทางสังคมสูงขึ้น

ดอกไม้สดกล่าวถึงประเด็นความขัดแย้งระหว่างผู้ดีเก่าและผู้ดีใหม่ในนวนิยายหลายเรื่อง โดยเฉพาะเรื่อง “ผู้ดี” ซึ่งพยายามให้คำตอบผู้ดีที่แท้จริงว่าไม่ได้อยู่ที่ชาติตระกูล ยศศักดิ์ หรือทรัพย์สินสมบัติ แต่ผู้ดีคือผู้ที่ประพฤติดีทั้งกาย วาจา และใจ อย่างไรก็ตาม ดอกไม้สดก็ประนีประนอมความขัดแย้งระหว่างผู้ดีเก่ากับผู้ดีใหม่ โดยให้ความสำคัญกับชาติตระกูลและการศึกษาว่าเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้เป็นผู้ดี

๒. ประสานความเป็นตะวันตกกับตะวันออก

วรรณกรรมของดอกไม้สดแสดงให้เห็นการรับอิทธิพลตะวันตกเข้ามาในสังคมไทยในช่วงเวลานั้น เช่น การนุ่ง “สะเก็ด” แบบลาวฝรั่ง การสมาคมที่รับประทานอาหารฝรั่ง การตกแต่งบ้าน

ด้วยเครื่องเรือนแบบตะวันตก และยังปรากฏชัดเจนในการสร้างตัวละครหญิงในนวนิยายหลายเรื่องของดอกไม้สด เช่น อนุช ในเรื่องหนึ่งในร้อย สุนทร ในเรื่องอุบัติเหตุ และวิมล ในเรื่องผู้ดี ล้วนเป็นตัวละครหญิงที่ได้รับความรู้และวัฒนธรรมตะวันตกจากโรงเรียนคอนแวนต์ แต่ในขณะที่เดียวกันก็ได้รับการอบรมวัฒนธรรมไทยจากครอบครัวซึ่งเป็นขุนนางตระกูลสูง ดังนั้นตัวละครหญิงของดอกไม้สดจึงผสมผสานความเก่าและใหม่ ความเป็นไทยและความเป็นตะวันตกเข้าด้วยกัน ทำให้เป็นผู้หญิงที่มีความรู้ มีความคิด มีเหตุผล ฉลาด ทันสมัย และกล้าเป็นตัวของตัวเอง คุณลักษณะสำคัญอีกอย่างหนึ่งของตัวละครหญิงของดอกไม้สดคือ มีเหตุผลในการกำหนดการดำเนินชีวิตของตนเอง โดยเฉพาะการเลือกคู่ครองด้วยตนเองอย่างมีเหตุผล ด้วยความเหมาะสม ไม่ใช่ด้วยอารมณ์

๓. การสร้างตัวละครคู่ตรงข้าม

ดอกไม้สดมักใช้กลวิธีสร้างตัวละครที่มีลักษณะอุปนิสัยใจคอตรงข้ามกัน เช่น ร้อยตรี ชัด กับพระอรชรคหิวิชัยในเรื่อง “หนึ่งในร้อย” คุณแสบกับคุณวงค์หนึ่ง และ วิมลกับสุดใจอีกคู่หนึ่งในเรื่อง “ผู้ดี” การสร้างความแตกต่างดังกล่าวเพื่อให้เกิดการเปรียบเทียบจนมองเห็นภาพชัดเจน

๔. การนำเสนอแนวคิดทางพุทธศาสนา

นวนิยายของดอกไม้สดแสดงแนวคิดพื้นฐานทาง พุทธศาสนา เช่น การเชื่อเรื่องบาป-บุญ เรื่องกรรม เรื่องความกตัญญู ความมีเมตตา การให้อภัย โดยเฉพาะนวนิยายเรื่องผู้ดีที่นำเสนอแนวคิดทางพุทธศาสนาอย่างชัดเจน คือยกพุทธวจนะมากล่าวนำเรื่องไว้ และเนื้อเรื่องทุกบทจะยกพุทธภาษิตนำเรื่อง จากนั้นก็ดำเนินเนื้อหาแต่ละบทตามคำสอนในพุทธภาษิตนั้น

ดอกไม้สดเป็นนักเขียนนวนิยายในยุคเริ่มแรกของไทยที่สามารถสร้างสรรค์งานเขียนให้เป็นหนังสืออ่านเล่นที่มีคุณค่า เกิดสาระประโยชน์แก่ผู้อ่าน เป็นผู้ชี้หนทางที่เหมาะสมแก่สังคมไทย ในช่วงที่สังคมกำลังผันผวนด้วยปัญหาทางการเมืองและเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ผลงานของดอกไม้สดยังแสดงพัฒนาการในด้านวรรณศิลป์ การวางโครงเรื่อง การกำหนดแก่นเรื่อง และองค์ประกอบอื่น ๆ ทำให้นวนิยายของไทยก้าวหน้าและส่งอิทธิพลต่อนักเขียนในยุคต่อมา

นายพิเชฐ แสงทอง : ละครแห่งชีวิต

กล่าวถึงภาพรวมผลงานของหม่อมเจ้าอากาศดำเกิง รัชพัฒน์ ว่าเป็นการผสมผสานงานวรรณกรรมหลายแนวเข้าด้วยกัน นวนิยายเชิงชีวประวัติ นิยายเชิงสำรวจโลก นิยายรัก จึงก่อให้เกิดเสน่ห์และความแปลกใหม่ ถือเป็นการสร้างสรรค์นวนิยายไทยในยุค นั้น นวนิยายเรื่อง “ละครแห่งชีวิต” นำเสนอความรู้ใหม่ด้วยวิธีการเขียนในมุมมองแบบใหม่คือ การเขียนผ่านมุมมองของผู้สื่อข่าว เพราะผู้สื่อข่าวจะมีอิทธิฤทธิ์ และมีสายตาที่อยาก رؤ้อยากเห็น จึงสร้างความตื่นเต้นเร้าใจให้แก่ผู้อ่าน และการเขียนผ่านมุมมองอีกแบบหนึ่งคือ การเขียนผ่านมุมมองของชนชั้นสูง กล่าวได้ว่าเป็นงานที่ชนชั้นสูงวิพากษ์วิจารณ์ชนชั้นสูง นอกจากนี้ ยังชวนให้คำนึงถึงแนวคิดแบบเรื่องซ้อนเรื่อง ซึ่งน่าสนใจในแง่ที่แสดงให้เห็นว่า เรื่องที่กำลังเขียนเป็นเรื่องเล่า ไม่ใช่เรื่องจริง โดยให้ตัวละครในเรื่องเป็นคนเขียน นั่นก็คือ “วิสูตร” ที่ได้เขียนเรื่องราวที่พานพบมาภายใต้การเล่าเรื่องเรื่องซ้อนเรื่องจึงเป็นกลวิธีของการแต่งไปพร้อม ๆ กับการดำเนินเรื่อง หม่อมเจ้าอากาศดำเกิงถูกใจจากนักวิจารณ์เรื่องการประสมระหว่างเรื่องจริงกับเรื่องแต่ง ทำให้ท่านพยายามตอบโต้เพื่ออธิบายจุดประสงค์และเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับการพยายามเขียน

เรื่องแนวใหม่แบบนี้ จนถึงผลงาน “วิมานทลาย” ท่านไม่อาจดึงดันทัศนวิสัยส่วนตัวตน จึงเปลี่ยนไปเขียนเรื่องจากจินตนาการ โดยไม่น่าไปผูกกับชื่อคนที่มีอยู่จริง

ในปี ๒๔๗๐ เกิดความเสื่อมถอยของชนชั้นสูง มีการเกิดใหม่ของชนชั้นกลาง หนึ่งในกลุ่มคนเหล่านั้นคือ นักหนังสือพิมพ์ที่มีความเชื่อมั่นในวิถีของปัจเจกชน เป็นปัจเจกชนที่ดิ้นรนต่อสู้ด้วยตนเองและแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เสมอ นับเป็นภาพของชนชั้นกลางที่น่าสนใจ หม่อมเจ้าอากาศดำเกิงได้จุดประกายใหม่ ๆ แก่นักอ่านทรงสร้างภาพลักษณ์ของผู้ชายไทยสมัยใหม่ และสร้างภาพลักษณ์ของนักหนังสือพิมพ์ที่เป็นแบบอย่างให้นักหนังสือพิมพ์รุ่นหลัง อิทธิพลจากนวนิยายของหม่อมเจ้าอากาศดำเกิง ทำให้นักหนังสือพิมพ์มีศักดิ์ศรีและความหมาย

นายจรูญพร ประปักษ์ประลัย : ก้าน พิงบุญ ณ อยุธยา นักเลงภาษาในลิลลาไม้ เมืองเดิม

ไม้ เมืองเดิม สร้างสรรค์งานวรรณกรรมที่มีแนวทางการต่างกันไป ๒ แนว คือ นวนิยายแนวพื้นบ้าน เช่น แผลเก่า แสนแสบ และนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ เช่น บางระจัน ขุนศึก ทว่าทั้งสองแนวทางการต่างก็มีจุดยืนที่เหมือนกันคือ การสะท้อนถึงคุณค่าของสังคมชนบทไทย ทั้งภูมิประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีศิลปวัฒนธรรมที่น่าชื่นชม และการมีจิตใจอันดีงาม ลิงเหล่านี้ ไม้ เมืองเดิมสร้างสรรค์ในผลงานเพื่อเป็น “เครื่องมือ” ใช้ในการโต้ตอบการไหลบ่าของวัฒนธรรมต่างชาติ ซึ่งไม่ได้เสนอออกโดยตรง ๆ ในงานเขียนของเขา แต่แฝงไว้อย่างแนบเนียน กลมกลืน เมื่อได้อ่านจะซึมซาบเข้าไปในจิตใจ นอกจากนี้การใช้ภาษาของงานวรรณกรรม ไม้ เมืองเดิม มีลักษณะเป็นไทยแท้ ๆ สำนวนต่าง ๆ ที่ใช้ทำให้ภาษามีชีวิต สั้นกระชับแต่พลีไหว ซื่อตรงแต่กระทบใจ และงดงามภายใต้ความเรียบง่าย สะท้อนความเชื่อมั่นของ ไม้ เมืองเดิม ที่มีต่อคุณค่าและความงามของภาษาไทย และเมื่อประกอบกับส่วนต่าง ๆ ทำให้วรรณกรรมซึ่งมีน้ำเสียงต่อต้านกระแสวัฒนธรรมใหม่ เป็นงานที่สมบูรณ์ด้วยองค์ประกอบซึ่งสอดคล้องกันทั้งหมด ได้แก่ รูปแบบเนื้อหา กลวิธีการเขียน และสำนวนภาษา ผลงานของ ไม้ เมืองเดิม ทั้ง ๓๗ เรื่อง เมื่ออ่านด้วยมุมมองใหม่ล้วนให้อารมณ์ที่เต็มอิ่ม ชวนติดตาม และแฝงไปด้วยความภาคภูมิใจในความเป็นไทยทั้งสิ้น

ท้ายสุดนี้ผู้สรุปขอยกข้อความที่รองศาสตราจารย์ ดร. รินฤทัย ลัจจพันธุ์ กล่าวไว้ในบทความเรื่อง “แสดมปนักเขียนไทย” เอกสารสำหรับบรรยายเสนอต่อที่ประชุมสำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ เนื่องจากเป็นข้อความที่กล่าวสรุปเรื่อง “๑๐๐ ปีชาตกาลนักเขียนนวนิยายรุ่นบุกเบิกของไทย” ได้อย่างชัดเจนที่สุดว่า

“การที่หน่วยงานของรัฐและประชาคมคนวรรณกรรมจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปีนักเขียนไทย ๔ คนในรูปลักษณะต่าง ๆ มิใช่เหตุผลเพียงเพราะเกิดร่วมปีเดียวกันเท่านั้น หากแต่นักเขียนทั้ง ๔ คนมีความโดดเด่น และมีคุณูปการในฐานะเป็นหมุดหมายที่บ่งบอกให้เห็นจุดเริ่มต้นของนวนิยายไทยอันพัฒนาต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน”

นางสาวชนิดา คุศรีพิทักษ์
นางสาวชนิดา กิตติอดิศร
นางสาวลัดดา วรลัคนากุล

ผู้สรุป
นางสาวกระลาภักษ์ แพรกทอง
ผู้สรุปและเรียบเรียงการอภิปราย

ไขปัญหาภาษาไทย

- ถาม :** การอ่านชื่อที่ถูกต้องของมหาวิทยาลัย “เกษตรศาสตร์” และ มหาวิทยาลัย “ศรีนครินทรวิโรฒ”
- ตอบ :** มหาวิทยาลัย “เกษตรศาสตร์” อ่านว่า กะ-เสด-สาด มหาวิทยาลัย “ศรีนครินทรวิโรฒ” อ่านว่า สี-นะ-คะ-ริน-วิ-โรด
- ถาม :** คำว่า “ล้นปริ่มน้ำ” มีความหมายว่าอย่างไร
- ตอบ :** คำว่า “ล้นปริ่มน้ำ” หมายถึง ล้นแบ่งหรือล้นเขา ยอดเขาหรือทางแคบ ๆ บนพื้นที่สูงที่เป็นแนวแบ่งเขตระหว่างบริเวณลุ่มน้ำ ๒ แห่ง ซึ่งอยู่ติดกัน หรือที่แบ่งน้ำผิวดินตามธรรมชาติให้ไหลไปในทิศทางตรงกันข้าม ล้นปริ่มน้ำเป็นลักษณะภูมิประเทศที่นิยมนำมาใช้เป็นเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างประเทศ
- ถาม :** ราชศัพท์ของคำว่า “หลาน” ที่หมายถึง “ลูกของลูก” ของพระมหากษัตริย์ ใช้ว่าอย่างไร
- ตอบ :** ใช้ว่า “พระราชนัดดา”
- ถาม :** ราชศัพท์ของคำว่า “รูปถ่าย, ภาพถ่าย” ของพระราชวงศ์ชั้นพระองค์เจ้า ใช้ว่าอย่างไร
- ตอบ :** ใช้ว่า พระรูป
- ถาม :** คำว่า “พลี” ที่มีความหมายว่า “เสียสละ” ออกเสียงอย่างไร มีความหมายอื่นอีกหรือไม่
- ตอบ :** พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ เก็บคำว่า “พลี” ไว้ ๒ คำ คือ **พลี ๑** อ่านว่า **พะ-ลี** ให้บทนิยามไว้ว่า น. การบวงสรวง, เครื่องบวงสรวง, ส่วย, การบูชา, (ตามแบบมี ๕ คือ ญาติพลี สงเคราะห์ญาติ, อดิธิพลี ต้อนรับแขก, เปตพลี ทำบุญอุทิศให้ผู้ตาย, ราชพลี ถวายเป็นหลวง มีเสียภาษีอากรเป็นต้น, เทวดาพลี ทำบุญอุทิศให้เทวดา, และแบ่ง เป็น ๒ อย่าง คือ ธรรมพลี, อุทิศบุคคลให้ และอาภิมสพลี ให้สิ่งของ). และเก็บคำว่า **พลี ๒** อ่านว่า **พฺลึ** ให้บทนิยามไว้ว่า ก. เสียสละ เช่น พลีชีพเพื่อชาติ, บวงสรวงเชิญเอามา (ใช้แก่ยาสมนไพร) เช่น ไปพลียาที่ต้นเทียน คือไปบวงสรวงเก็บต้นเทียนหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของต้นเทียนมาทำยารักษาโรค.
- ถาม :** คำว่า “พันธุ์” กับ “พรรณ” มีความหมายแตกต่างกันอย่างไร
- ตอบ :** คำว่า **พันธุ์** เป็นคำนาม หมายถึง พวกพืช, เชื้อสาย, วงศ์วาน; เทือกเขา, เหล่ากอ; เชื้อ เช่น ข้าวเก็บไว้ทำพันธุ์ พันธุ์ข้าว ส่วนคำว่า **พรรณ** เป็นคำนาม หมายถึง สีของผิว; ชนิด เช่น พรรณพืช พรรณไม้ พรรณสัตว์
- ถาม :** คำว่า “เฟลอเรือ” กับ “เฟอเรือ” คำใดเขียนถูกต้อง
- ตอบ :** คำที่เขียนถูกต้องคือคำว่า **เฟอเรือ**

ราชบัณฑิตยสถาน
ในพระบรมมหาราชวัง
ถนนหน้าพระลาน
กทม. ๑๐๒๐๐

ชำระค่าฝากส่งเป็นรายเดือน
ใบอนุญาตที่ ๔๘/๒๕๒๓
ไปรษณีย์หน้าพระลาน

จดหมายข่าวราชบัณฑิตยสถาน	เพื่อเผยแพร่งานวิชาการ ข่าวสารกิจกรรมต่าง ๆ ของราชบัณฑิตยสถาน	จัดทำโดย ศูนย์ประชาสัมพันธ์ ราชบัณฑิตยสถาน	บรรณาธิการ นางสาวสุปัญญา ชมจินดา
ที่ปรึกษา	นายชรรค์ชัย บุญปาน นางมณีนรัตน์ ผลิพัฒน์ นางจินตนา พันธุ์พัก ศาสตราจารย์ นพ.ยงยุทธ วิชรดุลย์ ดร.วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร รองศาสตราจารย์ ดร.สมควร กวียะ ศาสตราจารย์พิเศษเสฐียรพงษ์ วรรณปก	กองบรรณาธิการ	นางสาวอารี พลดี นางสาวปิยรัตน์ อินทร์อ่อน นางสาวกระลาภักษ์ แพรกทอง นางกนกวรรณ ทองตะโก นางสาวกุลศรินทร์ นาคไพจิตร นางสาวจินดารัตน์ โพธิ์นอก
			นางสาวพรทิพย์ รอดพันธ์ นายอาคม คงทน นางสาวสุกุลรัตน์ ฉ่ำจิตรชื่น นางปัญจมา สุดสวาท นายอภิเดช บุญสงค์
			พิมพ์ที่ : บริษัท ด้านสุขภาพการพิมพ์ จำกัด ๓๐๗ ซอยลาดพร้าว ๔๗ วังทองหลาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐ โทร. ๐ ๒๕๖๖ ๑๖๐๐-๖ โทรสาร ๐ ๒๕๓๙ ๒๕๑๒, ๐ ๒๕๖๖ ๑๖๐๙